

Tema 25. La vida cristiana: la llei i la consciència

La llei eterna, la llei natural, la Nova Llei o Llei de Crist, les lleis humanes polítiques i eclesiàstiques són lleis morals en un sentit molt diferent, tot i que totes tenen quelcom en comú. La consciència formula «l'obligació moral segons la llei natural, és «la norma pròxima de la moralitat personal». Per formar una consciència recta s'ha d'instruir la intel·ligència en el coneixement de la veritat, per a la qual cosa el cristià té

l'ajuda del Magisteri de l'Església.

25/01/2023

Índex

- La llei eterna i la llei moral natural
 - La llei divinopositiva
 - Les lleis civils
 - Les lleis eclesiàstiques i els manaments de l'Església
 - La consciència moral
 - La formació de la consciència
 - Bibliografia bàsica
 - Lectures recomanades
-

Per comunicar la seva bondat i la seva benaventurança eterna Déu ha volgut crear éssers intel·ligents i lliures (els àngels i els homes), als quals lliurement ha comunicat una participació de la seva naturalesa divina, que la teologia anomena *gràcia santificant*. Aquest do diví, que es rep amb la fe i el baptisme, i que fa a l'home fill adoptiu de Déu, és inicialment com una llavor que s'ha de desenvolupar i créixer fins a arribar a la plenitud escatològica després de la mort en la vida eterna. La vida cristiana és la vida de l'home com a fill de Déu en Crist per mitjà de l'Esperit Sant, que transcorre entre el baptisme i el pas a la vida eterna. La regla moral suprema de la vida cristiana és aquest designi salvífic diví que la teologia moral anomena *lleï eterna*.

La lleï eterna i la lleï moral natural

El concepte de llei és anàleg. La llei eterna, la llei natural, la Nova Llei o Llei de Crist, les lleis humanes polítiques i eclesiàstiques són lleis morals en un sentit molt diferent, tot i que totes tenen quelcom en comú.

S'anomena llei eterna al pla de la Saviesa divina per conduir tota la creació al seu fi;^[1] pel que fa al gènere humà, es correspon al disseny salvífic etern de Déu, pel qual ens ha elegit en Crist «perquè fóssim sants, irreprehensibles als seus ulls», «ens destinà a ser fills seus per Jesucrist, segons la seva benèvola decisió».^[2] En aquest disseny hi ha la felicitat plena de l'home, que consisteix en la visió de Déu i, en aquest món i de manera encara no plena, en la vida d'unió amb Crist, que vol sempre el nostre bé.

Déu condueix cada criatura al seu fi d'acord amb la seva naturalesa. Concretament, «Déu proveeix els

homes de manera diversa respecte als altres éssers que no són persones: no des de fora, mitjançant les lleis immutables de la naturalesa física, sinó “des de dins”, mitjançant la raó que, coneixent amb la llum natural la llei eterna de Déu, és capaç d’indicar a l’home la direcció justa de la seva actuació lliure».^[3]

La llei moral natural és la participació de la llei eterna en la criatura racional.^[4] El disseny etern de Déu per portar-nos a la plena felicitat, en si mateix considerat, no el podem saber, ja que no veiem què hi ha a la ment de Déu. Però en donar-nos una llum que ens permet distingir el que és bo i dolent per a nosaltres, Déu ens permet conèixer una part del seu disseny etern. Per això es pot dir que la llei moral natural és «la mateixa llei eterna connatural en els éssers dotats de raó, que els inclina als actes i al fi que els convé».^[5] És, per tant, una llei

divina (divinonatural). El que la llei moral natural ens dona a conèixer té força de llei en la mesura que és la veu i l'interpret de la més alta raó de Déu, de la qual el nostre esperit participa i a la qual la nostra llibertat s'adhereix.^[6] S'anomena flama *natural*, perquè consisteix en la llum de la raó que tot home té per naturalesa.

La llei moral natural és un primer pas en la comunicació a tot el gènere humà del disseny salvífic diví, el coneixement complet del qual només es fa possible per la Revelació. Com es va dir, aquest disseny diví és que tots puguem assolir la nostra plena felicitat en la visió de Déu.

—*Propietats*. La llei moral natural és *universal* perquè s'estén a tots els homes, de totes les èpoques.^[7]

Malgrat la diversitat de cultures al llarg de la història, la intel·ligència humana manté la seva unitat, que fa

possible el diàleg entre les diverses cultures, per més que de vegades pugui semblar difícil.

«És *immutable* i permanent a través de les variacions de la història; subsisteix sota el flux de les idees i dels costums i en sosté el progrés. Les regles que l'expressen són sempre vàlides substancialment».^[8] Són immutables els principis fonamentals, que quan s'apliquen a una realitat social que canvia poden donar lloc a aplicacions concretes diferents, i es manté en vigor el que és fonamental.^[9]

És *obligatòria*, ja que, per tendir cap a Déu, l'home ha de fer lliurement el bé i evitar el mal; i per a això ha de poder distingir el bé del mal, la qual cosa es produeix abans que res gràcies a la llum de la raó natural.^[10] L'observança de la llei moral natural pot ser algunes vegades difícil, però no és mai impossible.^[11]

—*Coneixement de la llei natural.* Els preceptes de la llei natural poden ser coneguts per tots mitjançant la raó. Tanmateix, no tothom percep els preceptes de la llei natural d'una manera clara i immediata.^[12] El seu coneixement efectiu pot estar condicionat per les disposicions personals de cadascú, per l'ambient social i cultural, per l'educació rebuda, etc. Es podria dir que la llei natural és natural com ho és el llenguatge: tot home sa té la capacitat de parlar, però de fet parlarà de manera més o menys correcta i elegant segons el seu nivell d'instrucció. La capacitat natural de conèixer el bé i el mal necessita una formació adequada per assolir de fet totes les veritats morals que pot assolir.

La llei divinopositiva

Com que en la situació actual les seqüeles del pecat no han estat

totalment eliminades, i poden enfosquir la intel·ligència en una mesura o una altra, la gràcia i la revelació són necessàries a l'home perquè les veritats morals puguin ser conegudes per «tothom i sense dificultat, amb ferma certesa i sense mescla d'error».^[13] La revelació divina ha tingut lloc mitjançant un procés gradual i històric.

La Llei Antiga, revelada per Déu a Moisès, «és el primer estadi de la llei revelada. Les seves prescripcions morals es resumeixen en els deu manaments»,^[14] que expressen conclusions immediates de la llei moral natural. Tota l'economia de l'Antic Testament és sobretot ordenada a preparar, anunciar i significar la vinguda del Salvador.^[15]

La *nova llei* o llei evangèlica o llei de Crist «és la gràcia que l'Esperit Sant dona mitjançant la fe en Crist. Els preceptes externs, dels quals també

parla l'Evangelí, preparen per a aquesta gràcia o despleguen els seus efectes en la vida».^[16]

L'element principal de la Llei de Crist és la gràcia de l'Esperit Sant, que sana l'home sencer i es manifesta en la fe que obra per l'amor.^[17] És fonamentalment una llei interna, que dona la força interior per fer el que ensenya. En segon lloc, és també una llei escrita, que es troba en els ensenyaments del Senyor (el discurs de la muntanya, les benaurances, etc.) i en la catequesi moral dels Apòstols, i que es pot resumir en el manament de l'amor. Aquest segon element no és d'importància secundària, ja que la gràcia de l'Esperit Sant, infusa en el cor del creient, implica necessàriament «viure segons l'Esperit» i s'expressa a través dels «fruits de l'Esperit», als quals s'oposen les «obres de la carn».

^[18]

L'Església, amb el seu Magisteri, és l'interpret autèntic de la llei natural.^[19] Aquesta missió no se circumscriu només als fidels, sinó que —per mandat de Crist: *euntes, docete omnes gentes*—^[20] inclou tots els homes. D'aquí la responsabilitat que incumbeix als cristians en l'ensenyament de la llei moral natural, ja que per la fe i amb l'ajuda del Magisteri la coneixen fàcilment i sense error.

Les lleis civils

Les lleis civils són les disposicions normatives emanades per les autoritats estatals (generalment, per l'òrgan legislatiu de l'Estat) amb la finalitat de *promulgar, explicitar o concretar* les exigències de la llei moral natural necessàries per fer possible i regular adequadament la vida dels ciutadans en l'àmbit de la societat políticament organitzada.^[21] Han de garantir principalment la pau

i la seguretat, la llibertat, la justícia, la tutela dels drets fonamentals de la persona i la moralitat pública.^[22]

La virtut de la justícia comporta l'obligació moral de complir les lleis civils justes. La gravetat d'aquesta obligació depèn del grau d'importància del contingut de la llei per al bé comú de la societat.

Són injustes les lleis que s'oposen a la llei moral natural i al bé comú de la societat. Més concretament, són injustes les lleis:

1) que prohibeixen fer una cosa que per als ciutadans és moralment obligatòria o que manen fer una cosa que no es pot fer sense cometre una culpa moral;

2) que lesionen positivament o priven de la tutela corresponent de béns que pertanyen al bé comú: la vida, la justícia, els drets fonamentals

de la persona, el matrimoni o la família, etc.;

3) que no es promulguen legítimament;

4) que no distribueixen les càrregues i els beneficis de manera equitativa i proporcionada entre els ciutadans.

Les lleis civils injustes no obliguen en consciència; al contrari, hi ha l'obligació moral de no complir les seves disposicions, sobretot si són injustes per les raons que s'indiquen en 1 i 2, de manifestar-ne el desacord i d'intentar canviar-les quan sigui possible o, almenys, de reduir-ne els efectes negatius. De vegades caldrà recórrer a l'objecció de consciència.

[23]

Les lleis eclesiàstiques i els manaments de l'Església

Per salvar els homes Déu també ha volgut que formin una societat:^[24]

l'Església, fundada per Jesucrist i dotada per Ell de tots els mitjans per complir el seu fi sobrenatural, que és la salvació de les ànimes. Entre aquests mitjans hi ha la potestat legislativa, que tenen el Romà Pontífex per a l'Església universal i els Bisbes diocesans —i les autoritats que s'hi equiparen— per a les seves circumscripcions. El Codi de Dret Canònic conté la major part de les lleis d'àmbit universal. Hi ha un codi per als fidels de ritu llatí i un altre per als de ritu oriental.

Les lleis eclesiàstiques originen una veritable obligació moral^[25] que serà greu o lleu segons la gravetat de la matèria.

Els manaments més generals de l'Església són cinc: primer, oir missa entera els diumenges i les altres festes de precepte;^[26] segon, confessar almenys una vegada a l'any, i en perill de mort, i si s'ha de

combregar;^[27] ___ tercer, combregar almenys una vegada a l'any, per Pasqua florida;^[28] ___ quart, abstenir-se de menjar carn i dejunar els dies establerts per l'Església;^[29] ___ cinquè, ajudar l'Església en les seves necessitats.^[30] ___

La consciència moral

«La consciència moral és un judici de la raó pel qual la persona humana reconeix la qualitat moral d'un acte concret que farà, fa o ha fet».^[31] ___ La consciència formula «l'*obligació moral* tenint en compte la llei natural: és l'obligació de fer el que l'home, mitjançant l'acte de la seva consciència, *coneix* com un bé que li és assenyalat *aquí i ara*».^[32] ___ Així, per exemple, quan al final del dia fem l'examen de consciència, ens podem adonar que quelcom que vam dir era contrari a la caritat. O bé quan reflexionem abans de fer alguna cosa, la consciència ens pot fer veure

que l'acció que planegem lesionaria el dret d'una persona i, per tant, seria una falta contra la justícia.

La consciència és «la norma pròxima de la moralitat personal»,^[33] per això, quan s'hi actua en contra es comet un mal moral. Aquest paper de norma pròxima pertany a la consciència no perquè sigui la norma suprema,^[34] sinó perquè per a la persona té un caràcter últim ineludible: «el judici de consciència mostra en última instància la conformitat d'un comportament respecte a la llei»:^[35] quan la persona jutja amb seguretat, després d'haver examinat el problema amb tots els mitjans a la seva disposició, no hi ha una instància ulterior, una consciència de la consciència, un judici del judici, perquè altrament es procediria fins a l'infinit.

S'anomena *consciència recta o veritable* la que jutja amb veritat la

qualitat moral d'un acte, i *consciència errònia* la que no arriba a la veritat, ja que considera com a bona una acció que en realitat és dolenta, o viceversa. La causa de l'error de consciència és la *ignorància*, que pot ser *invencible* (i inculpable), si domina fins a tal punt la persona que no queda cap possibilitat de reconèixer-la i allunyar-la, o *vencible* (i culpable), si es podria reconèixer i superar, però hi roman perquè la persona no vol posar els mitjans per superar-la.^[36] La consciència culpablement errònia no excusa de pecat, i fins i tot el pot agreujar.

La consciència és *certa* quan emet el judici amb la seguretat moral de no equivocar-se. Es diu que és *probable* quan jutja amb el convenciment que hi ha certa probabilitat d'equivocació, però que és més baixa que la probabilitat d'encertar. Es diu que és *dubtosa* quan se suposa que la probabilitat d'equivocar-se és igual o

més elevada que la d'encertar.
Finalment, es diu que és *perplexa* quan no s'atreveix a jutjar, perquè pensa que és pecat tant fer un acte com ometre'l.

A la pràctica, s'ha de seguir només la *consciència certa i veritable* o la *consciència certa invenciblement errònia*.^[37] No s'ha d'obrar amb consciència dubtosa, sinó que s'ha de sortir del dubte resant, estudiant, preguntant, etc.

La formació de la consciència

Les accions moralment negatives que es duen a terme amb ignorància invencible són nocives per a qui les comet i potser també per als altres, i en tot cas poden contribuir a un enfosquiment més pregon de la consciència. Per això és tan imperiosa la necessitat de formar la consciència.^[38]

Per formar una consciència recta s'ha d'instruir la intel·ligència en el coneixement de la veritat —per a la qual cosa el cristià té l'ajuda del Magisteri de l'Església— i educar la voluntat i l'afectivitat mitjançant la pràctica de les virtuts.^[39] És una tasca que dura tota la vida.^[40]

Per a la formació de la consciència són especialment importants la humilitat, que s'adquireix vivint la sinceritat davant de Déu, i la direcció espiritual.^[41]

Una consciència ben formada necessita practicar la virtut moral de l'epiqueia. L'epiqueia porta a obrar de manera diferent de la lletra de la llei quan, trobant-se davant d'una situació no prevista per la formulació general i simple de la llei, obrar d'acord amb la llei seria dolent o nociu. Així, per exemple, les autoritats de policia estableixen que només es pot entrar i sortir de la

zona internacional d'un aeroport per les portes destinades per a això. Això fa referència al comportament ordinari. Però és clar que en cas d'un terratrèmol que destrueix els accessos i impedeix d'utilitzar aquestes portes, les persones que hi ha dins han d'escapar per on puguin. Les disposicions de l'autoritat, expressades de manera general, fan referència al comportament ordinari, i no a circumstàncies excepcionals que ningú pot preveure.

Ángel Rodríguez Luño

Bibliografia bàsica

— *Catecisme de l'Església Catòlica*, 1730-1742, 1776-1794 i 1950-1974.

— Joan Pau II, encíclica *Veritatis splendor*, 6.VIII.1993, 28-64.

Lectures recomanades

— Sant Josep maria, homilia *La llibertat, un do de Déu*, a: *Amics de Déu*, 23-38.

— Enrique Colom, Ángel Rodríguez Luño, *Elegidos en Cristo para ser santos. Curso de teología moral fundamental*, Palabra, Madrid 2000, p. 316-332, 348-363, 399-409, 424-428 i 430-434.

[1] Cf. Sant Tomàs d'Aquino, *Summa Theologiae*, I-II, q. 93, a. 1, c.; Concili Vaticà II, *Dignitatis humanae*, núm. 3.

[2] *Ef* 1, 4-5.

[3] Joan Pau II, *Veritatis splendor*, 6.VIII.1993, núm. 43.

[4] Cf. *Ibídem*; sant Tomàs d'Aquino, *Summa Theologiae*, I-II, q. 91, a. 2.

[5] Cf. Joan Pau II, *Veritatis splendor*, núm. 44.

[6] Cf. *Ibídem*.

[7] Cf. *Catecisme*, núm. 1956.

[8] *Ibídem*, núm. 1958.

[9] «L'aplicació de la llei natural varia molt. Pot exigir una reflexió adaptada a la multiplicitat de condicions de vida, segons els llocs, les èpoques i les circumstàncies. Malgrat tot, enmig de la diversitat de les cultures, la llei natural es manté com una regla que relaciona els homes entre ells i els imposa uns principis comuns, més enllà de les diferències inevitables» (*Catecisme*, núm. 1957).

[10] Cf. Joan Pau II, *Veritatis splendor*, núm. 42.

[11] Cf. *Ibidem*, núm. 102.

[12] Cf. *Catecisme*, núm. 1960.

[13] Pius XII, *Humani generis*: DS 3876.
Cf. *Catecisme*, núm. 1960.

[14] *Catecisme*, núm. 1962.

[15] Cf. Concili Vaticà II, *Dei verbum*,
núm. 15.

[16] Joan Pau II, *Veritatis splendor*,
núm. 24. Cf. Sant Tomàs d'Aquino,
Summa Theologiae, I-II, q. 106, a. 1, c.
i ad 2.

[17] Cf. Sant Tomàs d'Aquino, *Summa
Theologiae*, I-II, q. 108, a. 1.

[18] Cf. *Ga* 5, 16-26.

[19] Cf. *Catecisme*, núm. 2036.

[20] *Mt* 28, 19.

[21] Cf. Sant Tomàs d'Aquino, *Summa Theologiae*, I-II, q. 95, a. 2; *Catecisme*, núm. 1959.

[22] Cf. Joan Pau II, *Evangelium vitae*, 25.III.1995, núm. 71.

[23] Cf. *Catecisme*, núm. 2242-2243; Joan Pau II, *Evangelium vitae*, núm. 72-74.

[24] Cf. Concili Vaticà II, *Lumen gentium*, núm. 9.

[25] Cf. Concili de Trent, *Cànons sobre el sagrament del Baptisme*, 8: DS 1621.

[26] Cf. *Catecisme*, núm. 2042.

[27] Cf. *Ibídem*.

[28] Cf. *Ibídem*.

[29] Cf. *Ibídem*, núm. 2043.

[30] Cf. *Ibídem*.

[31] *Catecisme*, núm. 1778.

[32] Joan Pau II, *Veritatis splendor*, núm. 59.

[33] *Ibidem*, núm. 60.

[34] Cf. *Ibidem*.

[35] *Ibidem*, núm. 59.

[36] Cf. *ibidem*, núm. 62; Concili Vaticà II, *Gaudium et spes*, 16.

[37] La consciència certa invenciblement errònia és regla moral no de manera absoluta: obliga només mentre es manté l'error. I ho fa no pel que és en si mateixa: el poder obligatori de la consciència deriva de la veritat, de manera que la consciència errònia pot obligar només en la mesura que se la considera veritable de manera subjectiva i invencible. En matèries molt importants (homicidi deliberat,

etc.) és molt difícil l'error de consciència inculpable.

[38] Cf. *Catecisme*, núm. 1783.

[39] Cf. Joan Pau II, *Veritatis splendor*, núm. 64.

[40] Cf. *Catecisme*, núm. 1784.

[41] «La tasca de direcció espiritual s'ha d'orientar sense dedicar-se a fabricar criatures que estiguin mancades de judici propi i que es limitin a executar materialment allò que un altre els diu; al contrari, la direcció espiritual ha de tendir a formar persones de criteri. I el criteri suposa maduresa, fermesa de conviccions, coneixement suficient de la doctrina, delicadesa d'esperit, educació de la voluntat» (sant Josepmaria, *Converses amb Mons. Escrivá de Balaguer*, núm. 93).

pdf | document generat
automàticament des de [https://
opusdei.org/ca/article/tema-25-la-vida-
cristiana-la-llei-i-la-consciencia/](https://opusdei.org/ca/article/tema-25-la-vida-cristiana-la-llei-i-la-consciencia/)
(28/03/2025)